

Pornon karvat ja karvan muodit

Susanna Paasonen & Annamari Vänskä

Kun julkisessa keskustelussa pohditaan naisten alapääkarvoituksen vahauksen, ajelun ja trimmauksen länsimaista historiaa ja motiiveja, trendin alkulähteeksi paikannetaan useimmiten porno. Siinä missä muuttuvia hius- tai meikkimuoteja yhdistetään harvemmin pornon kuvastoihin, näiden nähdään vaikuttavan intiimialueiden estetiikkaan kansainvälisesti ja hyvinkin valtavirtaisin tavoin. Tämä pornon kehoesteettistä pedagogista voimaa koskeva argumentti tapaa jäädä yksityiskohdiltaan avoimeksi: Ovatko naiset ammentaneet pornon kuvastoista jo useamman vuosikymmenen ajan? Painostetaanko tai pakotetaanko heteronaisia pornonormien pariin? Vai toimivatko pornon kuvastot epäsuorempana vaikuttimena, jonka paine tunkeutuu esteettisiin trendeihin ja arjen sukupuolittuneisiin rutiineihin?

Keskitymme tässä esseessä pornon karvoihin ja karvojen muoteihin kysyen, millaisiin merkityksenantoihin, normaaliuden standardeihin ja puheavaruuksiin erityisesti alapääkarvoituksen esittely ja muokkaus liittyvät. Pornon, muodin ja karvojen välisten kausaalisten suhteiden asemesta pohdimme niiden välisiä korrelaatioita ja yhteyksiä sijoittamalla molemmat muuttuvien karvamuotojen historiaan (Biddle-Perry & Cheang 2008). Väitämme, että häpykarvoitus on sekä seksuaalinen että ideologinen symboli, jonka kasvattamisen, trimmaamisen ja poistamisen myötä ihmisten – keskeisesti naisten – nähdään joko mukautuvan sukupuolta, seksuaalisuutta ja haluttavuutta koskeviin normeihin tai haastavan niitä. Lisäksi esitämme, että karvojen

symboliikan, näkyvyyden ja näkymättömyyden lisäksi analyttisen katseen tulisi kuitenkin kääntyä myös kokemuksellisuuteen ja ruumiiden materiaalisuuteen: siihen, miltä karvat ja iho tuntuvat.

KEHON MUODIT

Pornon ja muodin yhteinen perusta on kehollisuudessa. Vaikka muoti käsitteenä liittyykin muun muassa (käsillä) tekemiseen, muodonantoon ja tiettyä ajankohtana vallitsevaan, joskin alati muuttuvaan tyyliin (esim. Kawamura 2005), muoti on myös kiinteässä suhteessa kehoon. Kehollisena kulttuurina ymmärretty muoti ei liity vain vaatteisiin vaan yhtä hyvin kaikkiin niihin tapoihin, joilla ruumista koristellaan ja muotoillaan: tatuointeihin, koruihin, lävistyksiin ja kehon karvojen, kuten hiusten, sääri-, parta- ja häpykarvojen muotoiluun. Tässä mielessä muoti on yksi kulttuurimme keskeisimmistä keho-tekniikoista. Se muokkaa, määrittelee ja normalisoi ymmärrystä ihanteellisesta ruumiista. Kuten muodintutkija Joanne Entwistle (2000, 1) on huomauttanut, muoti materialisoi aina kehojen pinnalle: ”[Muotia] tuotetaan ja mainostetaan vartaloilla, siihen pukeudutaan. Muoti puhuu kehoista – .” Olivatpa kyseessä sitten vaatteet tai karvat, muoti on myös kehollista kommunikaatiota. Karvat ovat merkitseviä siinä missä vaatteetkin, ja ne tulisikin ymmärtää yhtenä nonverbaalisen kommunikaation muotona (muodista kommunikaationa ks. esim. Barnard 1996).

Parin viimeisen vuosikymmenen aikana kehon karvoista on tullut varsin julkisia ja niiden merkityksiä muotoillaan kollektiivisesti suhteessa ymmärrykseen ihanteellisesta ja haluttavasta kehosta. Karvat eivät siten saa vain henkilökohtaisia merkityksiä tai ylipäätään merkitse vain intiimin sfäärissä, vaan ne saavat merkityksensä ihmisten välisen julkisen kommunikaation tuloksena. Muotoiltujen ja pois ajeltujen häpykarvojen ajatellaan merkitsevän muun muassa kauneutta, terveyttä, seksuaalisuutta, voimaa, nuoruutta ja haluttavuutta. Tämän vastakohtana häpykarvat, jotka on jätetty silleen, saavat vastakkaisia merkityksiä: vanhuus, rumuus, likaisuus, elämellisyys (Smelik 2015; Hollander 1993; Lesnik-Oberstein 2006).

Muotihistorioitsija James Laver (2002) kirjoittaa muodeista ”muuttuvina eroottisina vyöhykkeinä” siteeraten brittiläisen psykologin John Carl Flügelin kirjaa *The Psychology of Clothes* (1950), jonka mukaan vaatetuksen merkitykset ja muodin muutokset heijastavat sitä, mikä kehon osa kulloinkin nähdään seksuaalisesti haluttavana. Mikäli kulttuurintutkija Christine Hopea (1982) on uskominen, naisten karvattomuuden suosion kasvua on edistetty aktiivisesti osana valkoista naisihannetta etenkin Yhdysvalloissa. Hopen mukaan tämä liittyy ihon näkyvyyden muutoksiin muodin muutosten vanavedessä. Kun mekoista ja hameista tuli lyhyempiä 1960-luvulla ja uimapuvut alkoivat paljastaa yhä enemmän ihoa 1970-luvulla, katse kiinnittyi kainaloiden ja jalkojen karvoihin ja tämä teki niistä rumia ja epäseksuaalisia. Nykykulttuurin kauneusihannetta ruumiillistava tositelevisiotähti Kim Kardashian on puolestaan oivallinen esimerkki siitä, kuinka koko kehon haluttavuuden kielioppia rakennetaan plastiikkakirurgian, karvojen poiston ja lisäämisen sekä kehoa nuolevien läpinäkyvien vaatteiden avulla.

Karvattomuuden ihanteessa ei ole kyse vain amerikkalaisesta puhtauden käsitteestä vaan siitä, miten karvattomuudesta on tehty keskeinen naisellisuuden merkki samalla kun karvaisuus on yhdistetty maskuliinisuuteen ja elämellisyyteen (Hope 1982, 98). Muodilla on tässä keskeinen paikkansa. Se on auttanut rakentamaan niin kehon ”eroottisten vyöhykkeiden kielioppia”, karvattomuuden ideaalia kuin sukupuolihierarkiaakin. Karvoihin liittyvät muutokset näkyvätkin siinä, mitä osia kehosta

kulloinkin halutaan paljastaa eli millaisia siirtymiä eroottisiksi ymmärretyissä alueissa tapahtuu.

KARVAT SYYNISSÄ

Aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu sääarten ja kainaloiden ajelun valtavirtaistuneen länsimaisa sitä mukaa kun naisten muoti paljasti nämä ruumiinosat julkiselle katseelle (Basow 1991). 1980-luvun ajellut nivuset voidaan samaan tapaan yhdistää vuosikymmenen muuttuviin alusvaate- ja uima-asumuoteihin sen sijaan, että niiden nähtäisiin juontuvan yhdysvaltalaisen videopornon kuvastoista. Julkisesti esiteltävien kehonosien lisääntyessä myös karvanpoiston markkinat ovat vuosikymmenten mittaan laajentuneet ja tarkentuneet naisille suunnattuihin epilaattoreihin, karvanajokoneisiin ja -teriiniin sekä kauneushoitoloissa suoritettaviin vahauksiin ja sokerointeihin.

Esimerkiksi ”brasilialinen vahaus” nousi valtavirtaiseksi trendiksi HBO:n suosittuun *Sinkkuelämä*-sarjan (1998–2004) myötä. Sarjan on esitetty muokanneen karvojen poistosta uudenlaisen naiseuden normin (mm. Labre 2002) ja tehneen karvoista – tai pikemminkin niiden *puutteesta* – naisten keskeisen sosiaalisen kanssakäymisen areenan. Häpykarvojen muodit ja mallit vaihtelevat ”hollywoodilaisesta” kokovahauksesta ranskalaiseen ”kiitorataan”, ”brasilialaiseen” ja ”laajennettuun bikiniin”. Karvoista voidaan muokata sydämenmuotoisia mättäitä, nuolia ja horisontaalisia ”viiksiä”, ja yritteliäimmät saattavat manipuloida niiden ulkomuotoa myös värjäyksen keinoin. Tällainen tyylittely ei tarkoita, että lopputulosta esitellään julkisesti samaan tapaan kuin vaikkapa vahattuja sääriä – päinvastoin niitä esitellään (seksuaalikumppanien lisäksi) toisille naisille puolijulkisissa paikoissa, kuten kuntosalien ja uimahallien pukuhuoneissa ja suihkutiloissa. Se kuitenkin viittaa häpykarvojen keskeisyyteen sekä seksuaalisessa sosiaalisuudessa että henkilökohtaisessa kauneudenhoidossa. Karvojen stailaus on, queer-tutkija Eve Kosofsky Sedgwickin (1985) homososiaalisuuden käsitettä mukailien, osa naisten välisiä naissosiaalisia käytäntöjä.

Pornon ja muodin karvoihin keskittyvä puhe tapaa olla kiinnostunut nimenomaan naisruumiista. Hetero- tai homopornon tyylitelty tai ajellut mies-

karvat eivät ole juurikaan herättäneet kriittistä huomiota, mahdollisesti siksi, että pornokarvoista keskusteltaessa tavataan olla kiinnostuneita sukupuolten eriarvoisuudesta ja naisten esineellistämisestä. Muodissa miesten karvoihin liittyvä keskustelu näkyy puolestaan pääasiassa puheena parroista ja siitä, kuinka ne heijastavat ihanteellisessa miehyydessä tapahtuneita muutoksia (esim. Peterkin 2002; Oldstone-Moore 2015). Siinä missä mieskehöihin liittyvä karvapuhe on lähes korostetun epäseksuaalista ja parta liitetään pääasiassa kysymyksiin miesten puhtaudesta, hyveellisyydestä ja vallasta, naiskehöihin liittyvä karvapuhe on puolestaan korostetun seksuaalista. Vaikka karvattomuudesta on tullut tavoiteltava kauneusnormi sekä hetero- että homomiesten keskuudessa (Boroughs ym. 2005; Martins ym. 2008), miesten kohdalla rintakarvojen, selän, takapuolen tai nivusten ajelua ei ole yhdistetty pornografian tarjoamiin vaikutteisiin – siitä huolimatta, että miehet tavataan olettaa pornon ensisijaiseksi yleisöksi. Naiskehöihin liittyvän karvapuheen taustalla tuntuisikin vaikuttavan radikaalifeminismin perinteeseen pohjaava näkemys pornosta ja muodista sukupuolitettujen valtasuhteiden symbolina ja dokumentaationa: tässä viitekehyksessä karvattomuus linkittyy miesvaltaan ja naisruumiiden esineellistämiseen (ks. Paasonen ym. 2020).

Historiallisesti karvojen ajelu on liittynyt sekä hygieniaan että elämellisyyden vaaraan: tässä mielessä ajelun ja vahauksen historia edeltää ajanlaskumme alkua. Nykykontekstissa sekä karvojaan poistavat miehet että naiset perustelevat valintojaan siisteydellä ja viehättävyydellä (Tiggemann & Kenyon 1998) samalla kun naisten karvoitus yhdistetään epänaïsellisuuteen ja ällöttävyyteen hyvinkin normatiivisin tavoin (Tiggemann & Lewis 2004; Toerien ym. 2005). Länsimäinen kauneusideaali edellyttää etenkin naisilta karvatonta kehoa lukuun ottamatta hiuksia ja silmäripsiä, joiden on oltava pitkät ja tuuheat. Vaikka modernin karvattoman kehon normi ulottuu vain noin sadan vuoden taakse (Herzig 2015), on hämmästyttävää, kuinka yleisiä karvojen poisto on. Joidenkin tutkijoiden mukaan 99% (Herzig 2015, 9) tai jopa 99,7% (Toerien ym. 2005, 402) länsimaista naisista poistaa karvojaan. Tämän seurauksena ihokarvojen poistamisesta onkin tullut viimeisten vuosikymmenten aikana mittava bis-

nes ja mediarepresentaatioiden vakioaihe. Naiset käyttävät valtavan määrän aikaa ja rahaa karvojen poistamiseen (Herzig 2015). ”Vaikka aikuisilla naisilla on luontaisesti vartalokarvoja, heidän on teeskenneltävä olevansa kaljuja otsasta alaspäin ja että heidän ihonsa on sileä kuin munankuori”, visuaalisen kulttuurin tutkija Anneke Smelik (2015, 234) onkin todennut sarkastisesti.

KAIKENKARVAISTA?

Karvattomuuden ihanteesta huolimatta, tai ehkä sen ansiosta, karvat ovat yrittäneet tehdä paluuta 2010-luvulla. Tätä on toivonut niin elokuvatähti Cameron Diaz kirjassaan *Body Book* (2014) kuin eteläkorealainen suunnittelija Kaiminkin. Hänen muotinäytöksessään vuonna 2018 nähtiin malleja, joiden haaraväliä koristivat tuuheat tekokarvapuskat – tai ”vaginaperuukit”, kuten media sensaatiohakisesti otsikoi (Willis 2018). Vaatemerkki American Apparel puolestaan shokeerasi ja ihastutti näyteikkunansa mallinukeilla, joiden läpinäkyvien alusvaatteiden alta pilkottivat tuuheat häpykarvat, ja vuodesta 2015 ennustettiin häpykarvojen vuotta hashtagilla #PubeGame (Costa 2015). Myös suosituissa *Girls*-sarjassa päähenkilö Hannah puolusti karvoja osana laajempaa kehoposiitiivisuutta (Bonner 2018). Muutoksista huolimatta esimerkiksi Yhdysvalloissa bikiniraja on laajennettu edestä taakse eli kattaa nyt myös pakaarat, Hollannissa 96% naisista ei anna karvojen kasvaa, eikä Isossa-Britanniassakaan olla innoissaan häpykarvojen paluusta (Smelik 2015). Toisin sanoen vartalokarvojen puuttuminen ymmärretään edelleen naisellisuuden merkiksi (Sargeant 2008) samalla kun kehojen karvaisuus on ollut feministisen vastarinnan muoto ja symboli 1970-luvulta saakka. Tässä viitekehyksessä karvat ovat merkinneet sukupuolinormien vastustamista, luonnollisuutta ja vapautta.

Kaikesta tästä seuraa kaksi tutkimuksellista ongelma-kohtaa. Ensinnäkin karvoja koskeva keskustelu kiinnittyy sinnikkäästi kaksinapaiseen sukupuoliyhtymärytmiin, jota oikeastaan vasta uudempi kehoposiitiivisuusliikehdintä on alkanut haastaa korostaessaan sukupuolten ja seksuaalisuuksien liikkuvuutta ja kehollisen itseilmaisun keskeisyyttä. Toiseksi karvojen merkityksiin keskittynyt tutkimus on painottanut niiden esteettisiä puolia – sitä, mil-

tä karvat näyttävät, millaisena tämä näky koetaan ja millaisiin sukupuolijärjestyksiin karvojen tyylittely ja säätely liittyvät. Alapääkarvojaan poistavat naiset puolestaan yhdistävät käytännön myös seksikkyyteen, seksuaaliseen nautintoon ja toimijuuteen – siihen, miltä karvaton iho *tuntuu* (Yang Li & Braun 2017).

Karvojen estetiikkaa ja politiikkaa koskevan akateemisen ja julkisen keskustelun soisikin laajentuvan symbolisten merkitysten pohdinnasta myös haptisuuden, aistimellisuuden ja affektiivisuuden kysymyksiin. Toisin sanoen ajeltua tai karvaista ihoa tulisi tulkita paitsi merkitsevänä pintana, johon sukupuolitetut merkitykset piirtyvät, myös aistiherkkänä kehon osana, jonka merkitys ei ole palautettavissa symboliseen merkityksenäntoon. Ajellut häpykarvat yhdistetään sekä optimoituun näkyvyyteen että symboliseen puhtauteen. Mutta ajeltu iho voi olla myös korostuneen tuntoherkkä ja ajellun ihon hyväily – käsin, suun avulla tai muutoin – voi lisätä kaikkien partnerien nautintoa.

Tällainen näkökulmamuunnos auttaisi pohtimaan uudelleen myös pornon oletettua asemaa karvan muodeissa. Sen sijaan, että porno asemoidaan epäsymmetrisen kaksinaapaisen sukupuolimallin symboliksi, se voidaan nähdä heterogeenisenä seksuaalisen ilmaisun kenttänä, jossa erilaiset sukupuoliymmärrykset, kehot, mieltymykset ja dynamiikat sekä törmäävät että leikkaavat toisiinsa. Pornon karvaiset ja karvattomat ruumiit liikkuvat

kaupallisten yhdysvaltaistuotantojen sukupuollikoreografioista queer-pornon kaksinaapaisuusrikkoviin asetelmiin ja harrastelijoiden kännyköillään taltioimiin näkyihin. Kulttuurin niin sanottua pornoistumista koskevissa keskusteluissa pornon kuvastojen ja arvojen nähdään tunkeutuvan kulttuuriin ja aiheuttavan (useimmiten haitallisia) vaikutuksia tavoillemme hahmottaa seksuaalisuutta ja sukupuolta (esim. Levy 2005; Sarracino & Scott 2008). Jos porno nähdään kulttuurin osana – tietys- sä ajassa, paikassa, sosiaalisessa ja taloudellisessa kontekstissa tehtyinä ja kulutettuina kulttuurituotteina – se ei niinkään uhkaa kulttuuria ulkopuolelta käsin kuin toistaa, varioi ja korostaa sen yleisempiä arvoja, kuvastoja ja ymmärryksiä. Toisin sanoen porno mukailee karvamuoiteja. Pornon karvojen ja karvan muotien välinen korrelaatio ei kuitenkaan edellytä tai todista kausaalista suhdetta. Pikemminkin on niin, että pornon kehoestetiikat muuttuvat ulkomuotoihanteiden ja muotien mukana, eivät välttämättä synnytä niitä.

FT Susanna Paasonen on Turun yliopiston mediatutkimuksen professori. Hän on erikoistunut seksuaalisuuden, verkkomedian ja affektien tutkimukseen.

FT Annamari Vänskä on Aalto-yliopiston muodintutkimuksen professori. Hän on erikoistunut sukupuolen, seksuaalisuuden ja visuaalisen kulttuurin tutkimukseen.

KIRJALLISUUS

- Barnard, Malcolm (1996) *Fashion as Communication*. London and New York: Routledge.
- Basow, Susan A. (1991) Women and Their Body Hair. *Psychology of Women Quarterly* 15:1, 83–96.
- Bonner, Hannah (2018) Our Bodies, Our Self(ies). Mediating and Mitigating Social Media and Selfveillance in *Girls*. Teoksessa McCollum, Victoria & Monteverde, Giuliana (toim.) *HBO's Original Voices. Race, Gender, Sexuality and Power*. New York: Routledge, 17–28.
- Boroughs, Michael, Cafri, Guy & Thompson, Kevin J. (2005) Male Body Depilation: Prevalence and Associated Features of Body Hair Removal. *Sex Roles* 52: 9–10, 637–644.
- Costa, Carlen (2015) Three Reasons to Grow Your Public Hair. [Blogi-kirjoitus.] *HuffPost* 30.1.2015. https://www.huffingtonpost.ca/carlen-costa/grow-public-hair_b_6582172.html (haettu 7.12.2021).
- Diaz, Cameron (2014) *The Body Book: The Law of Hunger, the Science of Strength, and Other Ways to Love Your Amazing Body*. New York: HarperCollins.
- Entwistle, Joanne (2000) *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. Cambridge: Polity.
- Fahs, Breanne (2013) Shaving It All Off: Examining Social Norms of Body Hair among College Men in a Wom-

- en's Studies Course. *Women's Studies* 42:5, 559–577.
- Flügel, John Carl (1950) *The Psychology of Clothes*. London: Hogarth Press, and the Institute of Psycho-Analysis.
- Herzig, Rebecca M. (2015) *Plucked: A History of Hair Removal*. New York and London: New York University Press.
- Hollander, Anne (1993) *Seeing through Clothes*. Berkeley: California University Press.
- Hope, Christine (1982) Caucasian Female Body Hair and American Culture. *Journal of American Culture* 5:1, 93–99.
- Kawamura, Yuniya (2005) *Fashion-ology*. Oxford: Berg.
- Laver, James (2002) *Costume and Fashion: A Concise History*. London: Thames & Hudson.
- Lesnik-Oberstein, Karin (toim.) (2006) *The Last Taboo: Women and Body Hair*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Martins, Yolanda, Tiggemann, Marika & Churchett, Libby (2008) Hair Today, Gone Tomorrow: A Comparison of Body Hair Removal Practices in Gay and Heterosexual Men. *Body Image* 5:3, 312–316.
- Oldstone-Moore, Christopher (2015) *Of Beards and Men. The Revealing History of Facial Hair*. Chicago: Chicago University Press.
- Peterkin, Allan (2002) *One Thousand Beards: A Cultural History of Facial Hair*. Vancouver: Arsenal Pulp Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky (1985) *Between Men. English Literature and Male Homosocial Desire*. New York: Columbia University Press.
- Smelik, Anneke (2015) A Close Shave: The Taboo on Female Body Hair. *Critical Studies in Fashion & Beauty* 6:2, 233–251.
- Tiggemann, Marika & Kenyon J., Sarah (1998) The Hairlessness Norm: The Removal of Body Hair in Women. *Sex Roles* 39:11–12, 873–885.
- Tiggemann, Marika & Levis, Christine (2004) Attitudes Toward Women's Body Hair: Relationship with Disgust Sensitivity. *Psychology of Women Quarterly* 28:4, 381–387.
- Toerien, Merran, Wilkinson, Sue & Y.L. Choi, Precilla (2005) Body Hair Removal: The 'Mundane' Production of Normative Femininity. *Sex Roles* 52:5–6, 399–406.
- Willis, Catherine (2018) These NYFW Vagina Wigs Speak for Themselves. *New York Post* 16.2.2018. <https://nypost.com/2018/02/16/these-nyfw-vagina-wigs-speak-for-themselves/> (haettu 8.12.2021).
- Yang Li, Alex & Braun, Virginia (2017) Pubic Hair and Its Removal: A Practice beyond the Personal. *Feminism & Psychology* 27:3, 336–356.